

„Vzdělávání sluchově postižených“

Praha, 6. – 7. 12. 2006

JUNGWIRTHOVÁ Iva PhDr. Ing.

Středisko rané péče Tamtam pro rodiny dětí se sluchovým a kombinovaným postižením

Praha

ivka.jung@centrum.cz

Využití znakového jazyka u dětí s KI

Narodí-li se neslyšící (v dalším textu budu pro zjednodušení volně zaměňovat termíny dítě neslyšící – s velmi těžkou sluchovou vadou – s praktickou hluchotou) dítě do slyšící rodiny, je od počátku nejvíce postižen rozvoj komunikace a s tím související omezená možnost získávání informací. Informace kolem dítěte jsou převážně verbální, rodiče na ně zcela samozřejmě mluví, aniž by si důsledně uvědomovali, že je nemůže slyšet. Dítěti je v prvních měsících života znemožněno osvojovat si zprvu pasivně a posléze aktivně mateřský jazyk, neosvojuje si vlastně jazyk žádný. Až do doby kdy je implantováno a začne s kochleárním implantátem rozumět mluvené řeči, neví, že věci a činnosti okolo něj mají své názvy, že i lidé i ono samo mají jména, že je možné komunikovat děje budoucí i minulé, že je možné v komunikaci vyjádřit své vlastní přání a potřeby. Po KI a nastavení řečového procesoru se tak ocitá vývojově „na nule“ nejen sluchovou zkušeností, ale také schopností jiné než neverbální komunikace a úrovní těch kognitivních schopností, které již závisejí na rozvoji řeči. Většina neslyšících dětí v době implantace nezná barvy, čísla, neumí vyprávět ani ten nejjednodušší příběh, nerozumí kratičké pohádky.

Středisko rané péče Tamtam klade u svých klientů důraz především na rozvoj komunikace, za použití všech dostupných běžných i alternativních metod, u malých neslyšících dětí především prvků znakového jazyka. **Děti, s nimiž rodiče začali znakový jazyk používat hned po zjištění sluchové vady, se kognitivně i komunikačně rozvíjejí úplně stejně jako děti slyšící, v době implantace bývají na vývojové úrovni svého věku a nejeví žádné známky kognitivního opoždění.** Snažíme se, aby si dítě nejen postupně zvyšovalo znakovou zásobu, ale aby se vyvíjelo i používání mluvnických kategorií, tvoření záporu, časování, vytváření delších vět a sdělení. **Komunikace ve znacích navíc nesmírně posílí rodinné kompetence,** rodiče velmi brzy zjistí, že ačkoliv jejich dítě neslyší, domluví se s ním stejně dobře jako jiní rodiče se svými zdravými dětmi. **U starších dětí se obvykle rychle upraví poruchy chování,** typicky záchvaty vzteku a vzdorovitosti, které vyplývají z toho, že dítěti vlastně nelze nic vysvětlit, domluvit s ním kompromis, upozornit, co se bude teď dít.

V době po nastavení řečového procesoru probíhá komunikace s dítětem stejně jako před implantací, samozřejmě s odpovídajícím důrazem na sluchový a řečový trénink a logopedii. Z naší zkušenosti vyplývá, že implantované děti s narůstající sluchovou zkušeností velmi rychle „překódují“ znaky do slov a zcela přirozeně a postupně začínají preferovat známá slova před znaky. Rodiče většinou pokračují paralelně v rozvoji znakového jazyka až do chvíle, kdy se dítě dostane na řečovou úroveň srovnatelnou s úrovní znakovou. V tuto chvíli buď zvolí cestu „udržování“ stávající úrovně znakového

jazyka, nebo jej postupně přestávají používat, nebo se rozhodnou jej nadále rozvíjet, protože cítí, že je to komunikační prostředek, který je i jejich dítě obohacuje. Znakový jazyk často využívají při vysvětlování významu nových slov a samozřejmě ve všech situacích, kdy dítě nemá procesor. Na dvou kazuistikách chci demonstrovat, jak v čase probíhal u některých našich klientů s KI vývoj znakové i mluvené řeči.

Kazuistiky

Chlapec, 4.3 roku, znakový jazyk začali používat v 7 měsících, implantován byl v 17 měsících. Dnes znaky používá výhradně v situaci bez procesoru, nebo při komunikačně náročné situaci, jinak se orientuje sluchem, je integrován v běžné MŠ. **Mluvená slovní zásoba se dostala na úroveň znakové zásoby 8 měsíců po KI.**

Věk v měsících	Znaky pasivně	Znaky aktivně	Slova pasivně	Slova aktivně
8	5	0	0	0
14	40	22	5	0
20	?	90	10	0
26	?	160	?	187

Chlapec, 2.10 roku, znakový jazyk začali používat ve 12 měsících, implantován byl ve 27 měsících. Znaky přestává používat, výrazně preferuje mluvenou řeč. **Mluvená slovní zásoba se dostala na úroveň znakové zásoby 4 měsíce po KI.**

Věk v měsících	Znaky pasivně	Znaky aktivně	Slova pasivně	Slova aktivně
15	4	2	0	0
16	20	10	0	0
18	30	20	4	0
22	42	30	5	2
27	?	112	8	8
30	?	?	30	25
31	?	?	?	120

Chlapec, 6.5 roku, do svých 4 ½ let vyrůstá v ústavu, v době příchodu do rodiny vůbec nemluvil, používal 3 znaky. Rodiče začali hned intenzivně komunikovat ve ZJ a došlo k prudkému rozvoji komunikace i rozumových schopností. Implantován byl v 6.3 letech. Ačkoli je zcela neslyšící, pokud zná znak i slovo, preferuje slovo.

Věk v letech	Znaky pasivně	Znaky aktivně	Slova pasivně	Slova aktivně
4.7	3	3	0	0
4.8	?	?	?	2
4.9	?	?	?	5
4.10	?	?	?	9
4.11	?	120	?	12
5.1	?	178	30	13
5.7	?	274	?	29
6.4	?	370	?	60

Chlapec, 4.7 roku, znakový jazyk začali používat ve 2 letech, kdy byla diagnostikována sluchová vada. Implantován byl ve 3.5 letech. Chlapec v běžných situacích jednoznačně preferuje mluvenou řeč, mluví velice srozumitelně a gramaticky správně. Přesto někdy vyžaduje komunikaci ve ZJ. Rodina se snaží ZJ udržovat a dále rozvíjet, oceňují jej především při vysvětlování nových slov a pojmů. Je integrován v běžné MŠ. **Mluvená slovní zásoba se dostala na úroveň znakové zásoby 2 měsíce po KI.**

Věk v letech	Znaky pasivně	Znaky aktivně	Slova pasivně	Slova aktivně
2.1	4	3	?	4
2.2	12	11	?	9
2.3	?	24	?	13
2.5	?	35	?	21
2.7	?	39	?	29
2.8	?	79	?	58

Chlapec, 2.2 let, znakovému jazyku byl vystaven od narození, protože rodiče ukazovali se starším nedoslýchavým bratrem. Implantován byl v 2.1 letech. Na mluvenou řeč zatím nereaguje.

Věk v letech	Znaky pasivně	Znaky aktivně	Slova pasivně	Slova aktivně
1.3	0	0	0	0
1.6	5	1	5	5
1.8	10	7	8	5
1.9	13	14	?	8
1.11	27	?	?	14